Przystanek historia

https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/stosunki-miedzynarodowe/98929,Wewnetrzne-i-zewnetrzne-Imperium-Stalina.html

ARTYKUŁ

Wewnętrzne i zewnętrzne. Imperium Stalina

OKRES HISTORYCZNY

(1948-1956) Stalinizm w Polsce

Autor: FILIP MUSIAŁ 15.02.2023

Do 1948 r. budowano struktury zależności i wzmacniano partie komunistyczne w państwach podbitych przez ZSRS. Choć polityka sowiecka wobec członków bloku zmieniała się, niemniej niezmienne pozostawały jej pryncypia, zwłaszcza to dotyczące ich całkowitej i bezpośredniej podległości woli Kremla. Polska nie

stanowiła tu wyjątku.

Na podobnej zasadzie, na jakiej PZPR przejmowała monopolistyczną władzę w PRL, w bloku wschodnim tworzono mechanizmy podległości wobec ZSRS. Podbite przez Armię Czerwoną państwa europejskie, w których Sowieci zainstalowali komunistyczne rządy, tworzyły wokół ZSRS strefę buforową – swoiste imperium zewnętrzne. Miało ono być zabezpieczeniem imperium wewnętrznego – czyli samego ZSRS.

Do 1948 r. budowano struktury zależności i wzmacniano partie komunistyczne w państwach podbitych przez ZSRS.

Polityka sowiecka wobec państw bloku zmieniała się, niemniej niezmienne pozostawały pryncypia: ich całkowita podległość woli Kremla, uzależnienie możliwości sprawowania władzy przez poszczególnych przywódców partii komunistycznych od akceptacji sowieckiej, ekonomiczna eksploatacja państw satelickich przez ZSRS, pozbawienie suwerenności w polityce międzynarodowej i wewnętrznej oraz podporządkowanie ich interesom sowieckim.

Długie ramię Kremla

Do 1948 r. budowano struktury zależności i wzmacniano partie komunistyczne w państwach podbitych przez ZSRS. Rozpoczęta następnie czystka miała ostatecznie „uporządkować” aparat sprawowania władzy w państwach satelickich.

Ekonomicznej unifikacji miało służyć powołanie w styczniu 1949 r. w Moskwie Rady Wzajemnej Pomocy Gospodarczej.

Od 1949 r. faktycznie stracił znaczenie Kominform, a Stalin zmierzał w kierunku dwustronnego układania relacji ze swymi „namiestnikami” w imperium zewnętrznym.

Zabezpieczeniem interesów Kremla stało się jeszcze silniejsze niż w latach poprzednich nasycenie struktur władzy sowieckimi „doradcami”. Mechanizm ten najdosadniej obrazuje notatka ambasadora ZSRS w Warszawie:

> „Odwiedziłem B. Bieruta. Zgodnie z poleceniem MSZ ZSRS poinformowałem go o [podjęciu] decyzji delegowania do Polski w czerwcu 1953 r. jedenastu specjalistów sowieckich na okres dwóch lat do pracy w charakterze doradców przy ministerstwach PRL”.

Ambasada sowiecka w Warszawie pozostawała niezwykle ważnym ogniwem sprawowania kontroli nad polskimi komunistami.

> Główną rolę w podporządkowaniu ZSRS armii państw satelickich odegrał Układ Warszawski, czyli pakt wojskowy, podpisany w maju 1955 r. w Warszawie przez ZSRS, PRL, Albanię, Bułgarię, Czechosłowację, NRD, Rumunię i Węgry.

Ekonomicznej unifikacji imperium zewnętrznego z imperium wewnętrznym miało służyć powołanie w styczniu 1949 r. w Moskwie Rady Wzajemnej Pomocy Gospodarczej. Początkowo wchodziły do niej: ZSRS, Polska, Bułgaria, Czechosłowacja, Rumunia i Węgry, już w lutym dołączyła do nich Albania, a później (w 1950 r.) także Niemiecka Republika Demokratyczna. Poprzez utworzenie RWPG starano się pobudzić handel w obrębie bloku państw komunistycznych i stworzyć system ekonomiczny niezależny od państw zachodnich. Jednak ze względu na zacofanie gospodarcze państw bloku oraz niską jakość wytwarzanych w nich produktów ekonomiczne odcięcie się od państw wolnego świata nie było możliwe.

„Walka o pokój”

Nasilenie nastrojów zimnowojennych doprowadziło m.in. do powstania we wrześniu 1949 r. na terenach dotąd zajętych przez amerykańskie, brytyjskie i francuskie wojska okupacyjne Republiki Federalnej Niemiec. Stało się to pretekstem do nasilenia kontroli nad wojskiem PRL. W listopadzie 1949 r. marszałek ZSRS Konstanty Rokossowski został mianowany marszałkiem Polski i ministrem obrony narodowej. Zastąpił na tym stanowisku Michała Rolę-Żymierskiego (którego wkrótce aresztowano w ramach czystki). Rokossowski miał być gwarantem lojalności LWP na wypadek konfliktu zbrojnego z Zachodem. W ślad za nim do LWP przeniesiono 270 wyższych oficerów sowieckich (często nieznających języka polskiego), którzy faktycznie przejęli kontrolę nad armią.

Propaganda komunistyczna dokonywała cudów, by przedstawiać NRD jako kraj „postępu”, a RFN jako ikonę „rewizjonizmu” i „imperializmu”.

Główną rolę w podporządkowaniu ZSRS armii państw satelickich odegrał jednak Układ Warszawski, czyli pakt wojskowy, podpisany w maju 1955 r. w Warszawie przez ZSRS, PRL, Albanię, Bułgarię, Czechosłowację, NRD, Rumunię i Węgry. Była to odpowiedź na wejście RFN do powstałego w 1954 r. NATO.

Powołanie Układu Warszawskiego pozwoliło Sowietom na wycofanie części swych oficerów z armii PRL, przy jednoczesnym zachowaniu nad nią kontroli.

Działania wewnątrz bloku podporządkowane były wytycznym Kremla. W październiku 1949 r., wkrótce po powstaniu RFN, na terenach okupowanych przez Armię Czerwoną utworzono Niemiecką Republikę Demokratyczną. Propaganda komunistyczna dokonywała cudów, by przedstawiać NRD jako kraj „postępu”, a RFN jako ikonę „rewizjonizmu” i „imperializmu”. Wolne Niemcy Zachodnie miały być spadkobiercą III Rzeszy, a komunistyczne Niemcy Wschodnie symbolizować „demokratyczny” opór przeciw nazistowskiej dyktaturze.

Konstanty Rokossowski

Michał Rola-Żymierski

Granice bez gwarancji

W lipcu 1950 r. władze Polski i NRD podpisały w Zgorzelcu układ graniczny. Zachodnia granica Polski „ludowej” wciąż jednak nie była uznawana przez RFN. Brak uregulowania tej kwestii przez wiele lat

pozostawał pretekstem do propagandowego straszenia społeczeństwa „niemieckim rewizjonizmem” oraz podkreślania, że jedynym gwarantem nienaruszalności terytorium Polski jest ZSRS.

Kilka miesięcy później, 15 lutego 1951 r., pod dyktando ZSRS, przeprowadzono korektę wschodniej granicy PRL. W zamian za bezwartościowe z gospodarczego punktu widzenia ziemie w Bieszczadach – z Ustrzykami Dolnymi – oddano Związkowi Sowieckiemu obszary nad Bugiem – w okolicach Bełza – na których odkryto złoża gazu ziemnego i węgla kamiennego.

Fragment podręcznika IPN *Od niepodległości do niepodległości. Historia Polski 1918–1989* (2014).
Całość publikacji dostępna w portalu polska1918-89.pl
oraz w wersji drukowanej w księgarni internetowej ipn.poczytaj.pl

COFNIJ SIĘ